

การวิจัยเรื่อง สถาปัตยกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : หัวเลี้ยวหัวต่อของสังคมไทย มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมในช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของสังคมไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเพื่อศึกษารูปแบบของสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเด่นตามแนวทางของช่างผู้ออกแบบทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เน้นเรื่องการรับอิทธิพลตะวันตก ทั้งด้านแนวคิดและรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมพระราชนิคมที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ โดยดำเนินการวิจัยด้วยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนามจากตัวอย่างงานสถาปัตยกรรมแต่ละประเภท ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1.อิทธิพลของสถาปัตยกรรมตะวันตก มีส่วนเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยมาก เริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา และเป็นรูปธรรมชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.แนวทางการปฏิรูป พัฒนาประเทศ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง เศรษฐกิจ การแพทย์ วิศวกรรม และสถาปัตยกรรมเข้าด้วยกัน ทำให้กรุงรัตนโกสินทร์เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว

3.การถือว่าสถาปัตยกรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสถาปัตยกรรมในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของสังคมไทยนั้นเนื่องจาก เป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสนองตอบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก ทั้งในด้านของศิลปะวัฒนธรรมและเทคนิควิทยาการสมัยใหม่อย่างแท้จริง และเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แพร่หลายทั้งในระดับชนชั้นปกครองถึงชนชั้นกลาง ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

4.การที่รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกเข้ามาแพร่หลายในสยามก็เนื่องจากเป็นสถาปัตยกรรมแบบพระราชนิคมแบบหนึ่ง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

5.การสร้างสถาปัตยกรรมรูปแบบตะวันตกนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศสยามมีความเจริญทัดเทียมนานอารยประเทศ จุดมุ่งหมายของการรับอิทธิพลสถาปัตยกรรมตะวันตกในรัชกาลนี้จึงมีเหตุผลทางการเมืองซ่อนอยู่ด้วย

6.รูปแบบของสถาปัตยกรรมในช่วงเวลาดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

6.1 แบบตะวันตกแท้ที่มีช่างออกแบบเป็นชาวต่างชาติ

6.2 แบบตะวันตกผสมแบบไทย โดยมีช่างชาวไทยเป็นผู้ออกแบบ หรือมีช่างชาวตะวันตกและช่างชาวไทยทำงานร่วมกัน เช่น พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท วัดศรีสุริยวงศ์ และวัดจุฬาราชวรณสถาน เป็นต้น

6.3 แบบไทยแท้เป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมไทย แต่มีการจัดพื้นที่ว่างเพื่อประโยชน์ใช้สอยภายในอาคารเป็นแบบตะวันตก หรือใช้เทคโนโลยีและวัสดุก่อสร้างแบบตะวันตก อันได้แก่วัสดุเบญจมาภินิหาร เป็นต้น

การศึกษานี้ได้มุ่งเน้นในส่วนที่เกี่ยวกับผลงานสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเด่น ที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ท่าน สถาปัตยกรรมทั้งสามรูปแบบ มีลักษณะร่วมที่สำคัญได้แก่ การสื่อถึงความ เป็นเจ้าผ่านทางองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมและลวดลายประดับตกแต่งที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของงานสถาปัตยกรรมไทย ที่แสดงฐานานุศักดิ์ของผู้เป็นเจ้าของ และสื่อถึงความวิไลตามแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ผ่านทางการออกแบบสถาปัตยกรรมใน ลักษณะต่างๆ

This research project focuses on the study of the architectural design in the reign of King Rama V. It explores various factors, which have had long lasting impacts on Thai architectural design and on society as a whole up to the present days. The main emphasis is an examination of the prominent architectural designs which were designed by both Thai and Foreign architectures during King Rama V period through both documentary as well as primary researches, i.e. field research.

The research findings are as follow:

(1). The impact of Western Architecture on the Thai traditional ways of life and Thai society has been significant since King Rama V era.

(2). The architecture developed under King Rama V is considered as a key turning point for development of Thai society. The designs adopted reflect the adaptation and application of modern technology or Western style to the Thai society. The designs were also popular among the rural class as well as middle class.

(3). One crucial factor contributing to the popularity of Western architectural design is the fact that it was preferred and adopted by King Rama V.

(4). The adoption of Western architectural designs also reflects the hidden agenda of King Rama V in an attempt to show the world that Thailand is also modernized and civilized. Wat Nivesthampravat well illustrated such Western architectural influence and design.

(5). It is also evident that the development plan of Thailand at the time was already an integrative and interdisciplinary one. The plan combines various fields in an attempt to modernize the country along Western line including government economics engineering architecture and medicine.

(6). There were three architectural designs under the period of study:

6.1 The original Western style

6.2 The mixed Thai-Western style

6.3 The original/traditional Thai style

It is worth noting that there is a common thread among the three styles mentioned above. All style maintain the uniqueness of the Royal architectural design, i.e. compose of a very delicate and elegant pattern which in turn reflects the uniqueness of the owner of the work.

It is also recommended that more studies on the architectural designs under King Rama V and other architectural designs and their impact on Thai society should be encouraged.